

Fejlgreb saavel fra Højres som fra Venstres Side, med det ikke gennemførte Forlig af 1894 og med Højres derefter følgende Klammren sig til Magten, indtil vi, for sent, og ikke mindst for sent for Højre, fik Systemskiftet. Men med dette Skifte maatte ganske naturligt følge en Partibrydningernes Periode, og skulde jeg sige, hvad der er det mest karakteristiske for dansk Politik i de sidste 5—6 Aar, er det netop Gæringerne og Brydningerne indenfor de gamle Partier og disses Forsøg paa at holde sammen.

Dette Forhold har da ogsaa i højeste Grad præget det praktiske Arbejde, og naar der spørges om Systemskiftets politiske Resultater — og de nuværende radikale ere jo meget ivrige efter at spørge derom —, saa forekommer det mig, at Svaret, der gives, er dette, at Systemskiftet i sig selv er Hovedresultatet. Og nærmere bestemt forklares dette derhen, at nu have vi faaet Parlamentarismen indført her i Landet. Det kan sikkert nok siges, at den forenede Oppositions Kamp i 70erne og 80erne, ja forøvrigt i 90erne med, havde et rigtig solidt Grundlag i den Omstændighed, at der bag den laa et naturligt Krav hos store Dele af Befolkningen om at faa Plads og Ret til at vinde opad og fremad og til at opnaa social Anerkendelse, og i den alt for længe og alt for haardt førte Modstand derimod ligger der sikkert nogen Undskyldning for mange af de store Ord, der fødtes, og for at man lige til Systemskiftet kunde se og vel endnu efter Systemskiftet har kunnet se den brede Landbostand spadserende til Valgbordet med Socialdemokratiet under Armen. Det Bannermærke, under hvilket den store Del af Befolkningen vandrede til Kampen i hine Dage, havde jo til Indskrift Kravet om Parlamentarismens Indførelse. Dens Anerkendelse motiveredes med, at Grundloven skulde ske Fyldest. Der er nu vel ikke Tvivl om, at Grundloven ikke indeholder noget saadant Bud, og det var en utvivlsom og paa en vis Maade skæbnesvanger Fejl af Venstre, at de opstillede dette Krav som en juridisk berettiget Fordring. Men til den anden Side var det et uhyre Fejlgreb af Højre, dels at kalkulere sine Modstanders Hovedmasse, Landboerne, til at være et radikalt, ja, næsten revolutionært Element, og dels at tro, at man i det

lange Løb kan føre en Politik paa en ren formel juridisk Ret, uden at tage Hensyn til Udviklingen, der ofte, ja maaske altid giver den uskrevne Forfatningslov Fortrinnet fremfor den skrevne, naar den staar som Livets Resultat overfor det døde Bogstav.

Nu siges der imidlertid, at Parlamentarismen er gennemført, og der anføres som Bevis herfor, at vi fik en Regering, der var i Overensstemmelse med dette Tings Flertal, og at vi derefter fik en ny Regering, der ogsaa var det. Men da den første af disse Regeringer jo i og for sig dannedes paa uparlamentarisk Vis og i og for sig ihjelsloges paa samme Maade, og den næste Regering vel heller ikke kan siges at være dannet paa fuldt parlamentarisk Vis, selv om den betragter sig selv som en parlamentarisk Regering, og kan være i sig selv en parlamentarisk Regering, saa ligger selve Beviset jo ikke tilstrækkeligt heri. Men desuden kan det neppe siges, hvad det er for en Slags Parlamentarisme, vi skulle have faaet gennemført. Der er jo nemlig forskellige Slags, og den, vi skulle have her i Landet, maa vokse ud af vore egne Betingelser og præges af vore egne særegne Forhold, og kan først fastslaaes og fæstnes gennem en længere Udvikling. Et tidligere Medlem af Tinget, Christopher Hage, holdt ved Dannelsen af Københavns liberale Vælgerforening i sin Tid en Tale, hvori han udførligt udtalte sig om dette Spørgsmaal. Han paaviste i denne Tale, at en parlamentarisk Regeringsform, svarende til den engelske, ikke i og for sig er given ved den bestaaende Grundlov, og at den ikke kan gives; den kan ikke laves ved at skrives paa et Stykke Papir, men den maa gro, vokse ud af Livet. Og han tilføjer følgende Ord, som jeg maaske med den højtærede Formands Tilladelse maa oplæse: „Den parlamentariske Tilstand, da Folketinget faktisk sidder inde med den afgørende politiske Myndighed, den kan ikke kræves som en lovmæssig Ret. En sliq Indflydelse vindes og sikres af et Folketing kun langsomt gennem eget indre Værd og Styrke, gennem trofast Arbejde til Landets Held, gennem en fælles Bevidsthed om, at dette Ting er Samfundets politiske Hjerne og Villie. Og man tro endelig ikke, at denne Parlamentarisme vil være naaet der-